

***Ei mullast sul olegi enamgi suurt
lugu....***

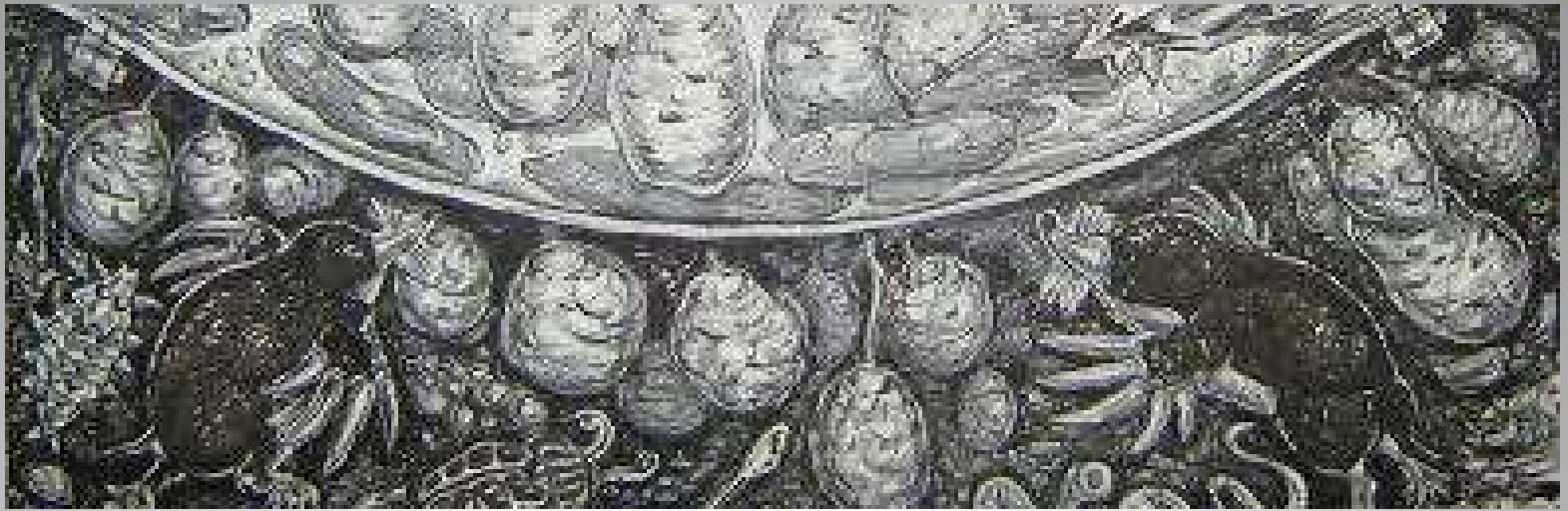
Muld – kultuuri ja viljakuse sümbol

Marju Kõivupuu

TLÜ TÜHI maastiku ja kultuuri keskus

kpuu@tlu.ee

04.12. 2025

*Ei mullast sul olegi enam suurt lugu,
kui kõndima õpid parkettide pääl,
sääl ununeb loodus ja loomise lugu
ja kõrvadest kustub sul põldude hääl...*

Hando Runnel (1976)

Albert Gulk, Mutionu toruabi (2015)

Läbi aegade on inimesed pidanud mulda **eluallikaks, viljakuse sümboliks, emaks või vanaemaks.**

Taevas on maskuliinne, maa feminiinne

Agraareelsete kultuuride jaoks oli muld sakraalne objekt ning seetõttu seostati kaevamist ja isegi harimist Maaema kahjustamisega. Küll ei hõlma sellistes kultuurides matusetseremooniad maapinna häirimist.

Teatud rahvakalendri tähtpäevadel või nädalapäevadel oli keelatud käia metsas marjul ja seenel, harida maad – et maaema saaks puhata (Eesti)

- Tänapäeva mõiste “**kultuur**” põhineb terminil, mida kasutas Vana-Rooma oraator Cicero oma teoses „*Tusculanae Disputationes*“, kus ta kirjutas **hinge arendamisest** ehk ***cultura animi***'st, kasutades põllumajanduslikku/agraarset metafoori filosoofilise hinge arendamise kohta, mida teleoloogiliselt mõistetakse **kui inimkonna arengu kõrgeimat võimalikku ideaali**.

Muld...

... elusa ja eluta looduse (kivimite) pikaajalisel vastastikusel toimel kujunenud maakoore pindmine kobe kiht, millesse kinnituvad taimede juured...

alggermaani **muldō*

vanaislandi *mold* 'maa(pind), pinnas'

vanarootsi *muld* 'maa(pind), pinnas'

gooti *mulda* 'tolm'

● liivi *mūlda* 'muld'

vadja *multa* 'muld; pori; savi'

soome *multa* 'muld'

isuri *mulda* 'muld'

karjala *multa* 'muld, maa'

lüüdi *muld* 'muld'

Muld sorib mulda - kui üks vana inimene teist vanainimest sõimab

Mis moost änam on, silmnägu pole, vana muld ma ole.

Mis sa, vana muld, teed rääkida.

Ta on jo nii vana mullake.

Keda sie mullake nüid viel tieb.

Nimä oma jo vana mullakese.

Ma olõ nigu mullakõnõ.

Viimased päevad oleme pühendanud mulla uurimisele.

Mis ollus see säärane ikkagi on? Ta määrib ja on kole.

Üritasime mulda pesta, kuid tulemus oli hämmastav - mitte muld ei muutunud puhtamaks, vaid hoopis vastupidi, seep ning destilleeritud vesi märdusid ja teisesid jõledaks lödiks. Katsetasime teistmoodi.

Pesime ühte osa mulda tuhande osa veega, kuid seegi ei aidanud. Siis asusime mulda kaevama, et näha, kui paks see saastakiht on, ja mis asub räbu all. Kuid me ei jõudnud kuigi sügavale, kuna sattusime peale jubedatele roosadele olenditele, kes mullas

vingerdasid.[- - -] **Muld kihab elust ja pole mingit kahtlust, et sealt võrsunud subjektide areenile ilmumine ei ennusta inimkonnale midagi head.**

Andrus Kivirähk, "Maa-rahvas? Kes nad õieti on?"
jutukogus "Kalevipoeg", 1997, lk 8

Debora Vaarandi, Eesti mullad (1965)

**Kahkjaspunased, paatjaspunased
seisavad klaasi all mullad.**

Lõigud inimkudedena õrnad,
puutumatud paljastatud siin.

**Peaks kui kõnelema tasahääli.
Hingamisi ainult sõnuma:
Eesti mullad!**

Näe kui kõhn on must kamarakord,
sigiv süli neil kahkjaspunastel –
õhkõhuke vaid vahukirm
lainetel!

**Mulgimaal kriipsuke
muhemustem,
voodsam pisut Vooremaadel,
rannarähkadel hoopis õbluke.**

Ja kõigest on puudu:
küll märjast, küll kuivast.
Hoolest-armastusest
rääkimata.

Oi sind suurt võlurit!

Kõik töötad sa ümber:

väe-rammu muidugi, ja
silma veesoola,
piksesajatused ja
piitsaplaksud,
isade luud ja sõjatallerite
tuha.

Ja kõik highi, selle heleda.
Ja kõik vere, selle vägeva.

Kõigest teed sa midagi.

Kodumaa....

- ... maa, mida harime; maa, kuhu on maetud meie esivanemad
- Oma põldu ja põllumulda armastab põllumees ja on õnnelik. **Muld on eluhäll. Mullast kasvab leib. Vaeva ja hoolsa harimisega saab inimene sealt toidust ja ülespidamist.** Kui ei oleks mulda, ei saaks taimed kasvada," olid mu isa, kogenud põllumehe sõnad. Värske mullalõhn levis põllul, kui seal künti. Oli tunda mulla elustavat mõju inimeste meeleolule ja töötahtele. Palju oli selles lõhnas kodusust ja veetlevust. **Mullapõu oli kevadel ärkavat ja tuksuvat elu täis. Värskest küntud põllumuld, kuldnokad ja linavästriksid ussikesi otsimas, päikesesära ja mullasse langev seeme — see kõik on praegu veel nii lähedane ja hästi meeles. Mullal on oma hingeõhk nagu inimeselgi,"** ütles isa. "Külvieelne rukkimaa peab lõhnama nagu värske leib, ta peab olema niiske ja soe, sest muidu ei idane seal seeme ega saa tugevaks oraseks

Kustas Põldmaa, Nurmelt ja niidult; 1976, lk. 5

741

Jüri Palm (1937-2002)
Põuane muld (1971)

- „**Põuane muld**“ on märgiline töö, mis tähistab loobumist põllumajandust idealiseerivast esituskaanonist ning **uue, loodusprotsesside vaatlusele suunatud temaatika ilmumist.**
- Põuasel mullal on ka irooniline konnotatsioon, kuna **1960. aastate Nõukogude Liidus põhjendati toidunappust sageli põua ja muude halbade ilmastikuoludega.** See teema kõnetas inimesi.
- Palmi käsitluses avaneb pilk kuivanud mullale ja kuivusest närtsinud bioloogilisele elule mikrotasandil.. **Palmi looming pani Eesti kunstis aluse bioloogilise maailma närbumise ja surma käsitlustele, valmistades seega avalikkust ette elavat loodust ähvardavateks ja järjest ulatuslikumaks muutuvateks keskkonnaprobleemideks.**

Maa- ja taarausulised

- Maausulised järgivad põlisrahva järjepidevat vaimset pärandit, põhirõhk on maarahva uskumustel ja maailmapildil, mida tõlgendatakse avardunult, lakkamatult voolava ja edenevana teiste uurali rahvaste maailmanägemise kontekstis.
- Kõige levinum oli ta 1930. aastatel, kuid eksisteerib tänapäevalgi. Taarausku on nime saanud **pooleldi hüpoteetiliselt eesti muinasusundi jumaluselt Taaralt.**

Mu isamaa armas, kus sündinud ma,
:,: sind armastan ma järjest ja kiidan lauluga! :,:

Ei seedrid, ei palmid ei kasva me maal;
:,: kuid siiski kenad männid ja kuused, kased ka. :,:

**Ei hõbedat, kulda ei leidu me maal;
:,: kuid viljakandvat mulda on küllalt igal pool. :,:**

Oh õitse veel kaua, mu isade maa!
:,: See maa, kus palju vahvust ja vaimuvara ka! :,:

**Su hooleks end annan ja truuks sulle jään
:,: nii kaua, kui kord suren ja oma hauda lä'en! :,**
(Martin Körber 1817-1893)

Pikka juttu temalt ei oodatud, sest mis pikka juttu võib oodata sellelt, kes lahkunust rohkem ei tea, kui et ta oli kahejalgne. Oodati üksnes seda, et ta ütleks need õiged ja tõsised sõnad: "**Mullast oled sina võetud ja mullaks pead sina jälle saama!**" Midagi paremat poleks mõistnud vanale Tollile keegi öelda, ei esimees, ei agronoom ega ükski naaber. **Mulda oli Tidrik kogu eluaja sosinud, mulda ta ei kartnud, mulda ta armastas.** Jah, hobuseid muidugi ka, aga hobustest pole piiblisõnas suurt juttu, seepärast ei tasunud lootagi, et õpetaja nendest kirstu juures rääkima hakkaks. Ei maksa ju kelleltki nõuda rohkem, kui ta suudab.

Veera Saar, "Surnuist ei räägita...", rmt: "Isa niinepuu", 1977, lk 47-70

Ei ole muud armu kui taevaliiv ja maamuld...

Oma palge higis pead
sa leiba sööma,
kuni sa jälle mullaks
saad,
sest sellest sa oled
võetud!
Tõesti, sa oled põrm
ja pead jälle põrmuks
saama!”

Esimene Moosese raamat 3:19

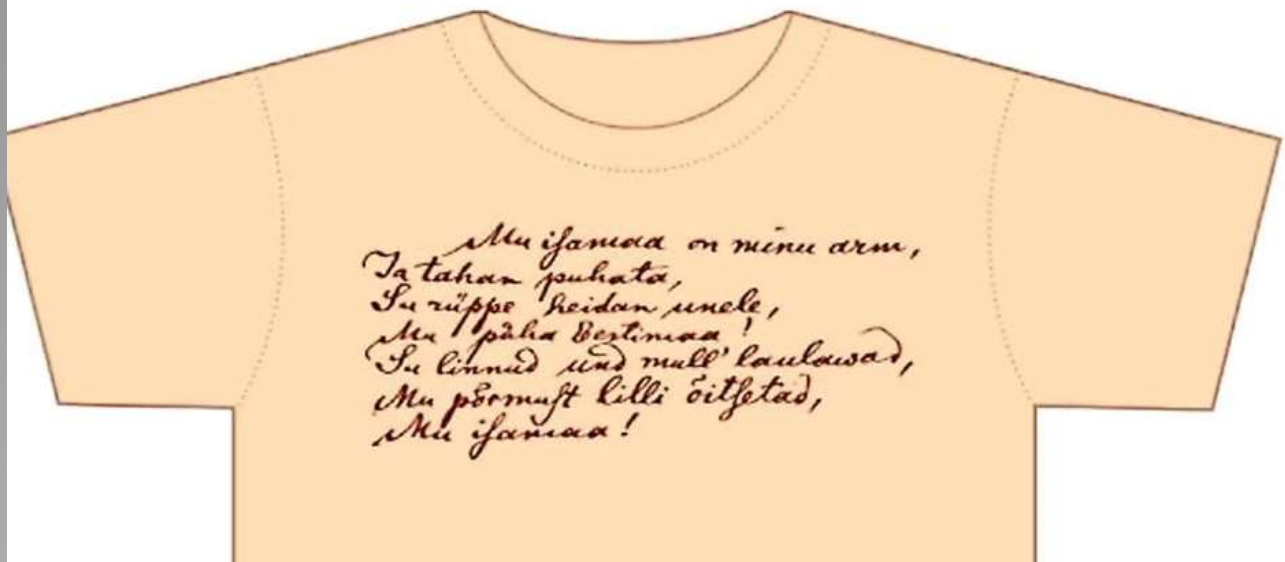
sest põrm saab jälle
mulda,
nõnda kui ta on olnud,
ja vaim läheb
Jumala juurde,
kes tema on andnud.

Koguja raamat 12:7

Ilmar Jaksi novellis “Kodumaa muld” võtab peategelane kodumaalt põgenedes padjapüüriga kaasa ehtsat kodumaa mulda ja hakkab eksiilis müüma seda saatusekaaslastele. Kui kodust kaasavõetu saab otsa, pole kaupmehel sellest suurt lugu – muld on muld, kuni soovijaid jagub. **Oluline on ostja teadmine, et see peotäis mulda, mida kodus rituaalselt säilitada või lahkunule viimasel teekonnal kirstu kaanele kaasa panna, on pärit kodumaalt;** maalt, kus on kinni esivanemate juured; maalt, kuhu oleme ikka soovinud saada maetud, kui meile antud aeg kord otsa saab.

***Mu isamaa on minu
arm,
ja tahan puhata,
su rüppe heidan unele,
mu püha Eestimaa.
Su linnud und mull'
laulavad,
mu põrmust lilli
õitsetad,
mu isamaa, mu isamaa.***

- **Mu isamaa on minu arm"** on Lydia Koidula luuletus, mis avaldati luulekogus "Emajõe ööbik" 1867. aastal, kui autor oli vaid 23-aastane.
- Selle tuntuim viisistus pärineb Gustav Ernesaksalt, varasematel laulupidudel kõlanud meeskoorilaul aga Aleksander Kunileiult. Ernesaksa viisiga esmaesitati seda laulu XII üldlaulupeol 1947. aastal

- Nüüd on saadaval beežid, pruunid ja sinised särgid, millele on trükitud üksnes esimene salm: «Mu isamaa on minu arm, kel südant annud ma. Sull' laulan ma, mu ülem õnn, mu õitsev Eestimaa! Su valu südames mul keeb, su õnn ja rõõm mind rõõmsaks teeb, mu isamaa!»: <https://tartu.postimees.ee/6494686/laulu-peo-sihtasutus-peatas-morbiidse-tekstiga-sarkide-muugi> (2019)

Olen maa mädanend
lõhn, suren ja sünnin mullana, huumusena,
peidan endas kõike
kadunut,
hoian alles vanade tuleasemete söetükke, samme,
potikilde.
Sinu juured hargnevad minus, su pikad käed-jalad
põimuvad mu ümber, las ma toidan sind;
ma ei taha palju, ehk
ainult teateid tuulelt ja sinu närbuvat,
lagunevat ihu talve eel.

Carolina Pihelgas, "Silmade sees" kogus "Tuul polnud enam kellegi vastu. Valik
luulet 2006-2020", 2020, lk 156

Täna tähelepanu eest!

